

Postupak zasnivanja posvojenja

Bićanić, Marijana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:875596>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Marijana Bićanić

POSTUPAK ZASNIVANJA POSVOJENJA

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Marijana Bićanić

POSTUPAK ZASNIVANJA POSVOJENJA

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Anica Čulo Margaletić

Zagreb, 2023.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Pojam i svrha posvojenja	3
2.1. Posvojenje kroz povijest	3
2.2. Posvojenje kroz hrvatsku pravnu povijest	4
3. Najbolji interes djeteta	6
4. Pretpostavke za zasnivanje posvojenja	8
4.1. Pretpostavke za posvojenje na strani djeteta.....	9
4.2. Pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja.....	10
4.2.1. Zabrane za posvojenje na strani posvojitelja	13
4.3. Pristanci za posvojenje.....	14
5. Postupak zasnivanja posvojenja.....	16
5.1. Procjena podobnosti i prikladnosti za posvojenje.....	16
5.2. Postupak zasnivanja posvojenja.....	18
6. Pravni učinci posvojenja	22
7. Zaključak	24
Literatura.....	26

Postupak zasnivanja posvojenja

Sažetak:

Posvojenje je poseban oblik zaštite djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi, kojim se stvara trajni odnos između posvojenika i posvojitelja, nalik odnosu između roditelja i djeteta. Postupak provodi Hrvatski zavod za socijalni rad nadležan prema mjestu prebivališta, odnosno boravišta djeteta. Da bi se ono uopće moglo zasnovati moraju biti ispunjene određene pretpostavke kako na strani djeteta, tako i na strani potencijalnih posvojitelja. Tijekom postupka se mora voditi računa o dobrobiti djeteta, to jest posvojenje se može zasnovati samo ako je u najboljem interesu djeteta. Postupak se provodi u dvije faze, prva je procjena podobnosti i prikladnosti potencijalnih posvojitelja, nakon čega slijedi sam postupak zasnivanja posvojenja. Stranke u postupku su dijete i najprikladniji potencijalni posvojitelj. Također, kako bi posvojenje bilo moguće potrebni su pristanci određenih osoba, a u nekim slučajevima isti može biti nadomješten odlukom suda. Ako posvojitelji zadovolje sve pretpostavke, moraju proći kroz postupak stručne pripreme. Posvojenje je zasnovano pravomoćnošću rješenja o posvojenju, odnosno istekom roka za žalbu. Zasnovano posvojenje proizvodi zakonom propisane pravne učinke. Važno je naglasiti da je tijekom cijelog postupka zasnivanja posvojenja javnost isključena, a podaci o posvojenju službena su tajna. Pravo na uvid u podatke o posvojenju imaju samo osobe izričito navedene u Obiteljskom zakonu.

Ključne riječi: posvojenje, postupak, dobrobit djeteta, dijete, posvojitelj

Establishment of adoption procedure

Abstract:

Adoption is a special form of protection for a child without adequate parental care, which creates a permanent relationship between the adoptee and the adopter, similar to the relationship between a parent and a child. The procedure is carried out by the competent office of the Croatian Institute for Social Work according to the child's place of residence. In order for it to be established at all, certain assumptions must be met both on the side of the child and on the side of potential adopters. During the procedure, the welfare of the child must be taken into account, that is, adoption can only be based if it is in the best interest of the child. The procedure is carried out in two stages, the first is the assessment of the suitability and appropriateness of potential adopters, followed by the actual adoption procedure. The parties to the proceedings are the child and the most suitable potential adopter. Also, in order for adoption to be possible, the consent of certain persons is required, and in some cases it can be replaced by a court decision. If the adoptive parents meet all the prerequisites, they must go through the process of

professional preparation. Adoption is based on the validity of the decision on adoption, when the appeal deadline expires. Adoption produces legal effects, prescribed by law. It is important to emphasize that during the entire adoption process, the public is excluded, and information about the adoption is an official secret. Only persons expressly listed in the Family Law Act have the right to access data on adoption.

Key words: adoption, procedure, welfare of the child, child, adoptive parent

Izjava o izvornosti

Ja, Marijana Bićanić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima od onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Marijana Bićanić

Datum: 5. svibanj 2023.

1. Uvod

Svakodnevni je život većine ljudi diskretno ili poprilično otvoreno prožet pitanjima obiteljskih odnosa i obiteljskih uloga (Wagner Jakab, 2008.). Navedeno ne iznenađuje znajući koliko važno mjesto obitelj zauzima u životu svakog pojedinca. U skladu s tim valja istaknuti da je obitelj temelj, osnovna i prirodna društvena jedinica koja uživa zaštitu od strane društva i države (Opća deklaracija o pravima čovjeka). Može se reći da je obitelj kolijevka čovječanstva i osnova na kojoj je društvo nastalo i bez koje društvo ne bi moglo postojati (Wagner Jakab, 2008.). Pojedinač odrasta u obitelji, ona mu daje osjećaj pripadnosti i emocionalne sigurnosti te ima nezamjenjive funkcije (Janković, 1994.).

No, postoje razne životne okolnosti zbog kojih nije uvijek tako kako je prethodno navedeno. S jedne strane, iz mnoštva razloga (smrt, bolest, siromaštvo, napuštanje i sl.) određene osobe nemaju priliku odrastati u svojoj biološkoj obitelji, a s druge strane, iz različitih razloga (npr. medicinskih) određene osobe nemaju priliku ostvariti se u ulozi roditelja rođenjem vlastite biološke djece. S obzirom na to da se kod čovjeka javlja prirodni nagon i želja za ostvarivanjem uloge roditelja i zasnivanja obitelji, kao jedan od oblika zasnivanja obitelji svakako treba istaknuti institut posvojenja. Posvojenje je plemeniti čin kojim posvojitelj ima priliku ostvariti se u ulozi roditelja te posvojenom djetetu pružiti obitelj, ljubav i topli dom, čime bi dijete dobilo priliku odrastati u obitelji u kojoj će mu biti pružena roditeljska ljubav i briga u punom smislu te riječi. Sve prethodno navedeno pokazuje važnost posvojenja kao obiteljsko-pravnog instituta, jer štiti dva prava, a posebno se mora paziti na najbolji interes djeteta (Hrabar, 2008.).

U Republici Hrvatskoj posvojenje je uređeno Obiteljskim zakonom. Prema Obiteljskom zakonu (NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.180, st.1) posvojenje djeteta je „poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojim se stvara trajni odnos roditelja i djeteta“. U ovom će se radu detaljnije prikazati sam postupak zasnivanja posvojenja koji je uređen gore navedenim zakonom.

U prvom dijelu ćemo se upoznati sa samim pojmom posvojenja, nakon čega ćemo se dotaknuti njegove svrhe i cilja. Nakon toga bit će riječ o povijesnim aspektima posvojenja te će dio pažnje biti posvećen nezaobilaznome najboljem interesu djeteta.

U središnjem, glavnom dijelu bit će navedene i objašnjene pretpostavke na strani djeteta i na strani posvojitelja koje moraju biti zadovoljene te pristanci koji su potrebni kako bi se uopće krenulo u postupak zasnivanja posvojenja.

Posebna će se pozornost na kraju dati samom postupku zasnivanja posvojenja. Nakon što smo detaljnije približili postupak zasnivanja posvojenja, istaknut će se pravni učinci istoga.

2. Pojam i svrha posvojenja

Posvojenje, kao plemeniti čin, je jedan od oblika zasnivanja obitelji i zaštite djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, koji djetetu omogućuje odrastanje u sigurnom i stabilnom obiteljskom okruženju, a posvojitelju mogućnost da se ostvari u ulozi roditelja te djetetu pruži ljubav i toplinu koja mu je potrebna (Zurak i Laklija, 2020.). Drugim riječima, pravnim se putem, odnosno pravnim aktom nadležnog tijela, zasniva roditeljski odnos između punoljetne osobe to jest posvojitelja i tuđeg maloljetnog djeteta to jest posvojenika (Lachner, 2013.).

Pojam te svrha posvojenja u Republici Hrvatskoj definirani su Obiteljskim zakonom. Četvrti dio Obiteljskog zakona sadrži odredbe kojima se uređuje upravo posvojenje, a podijeljen je na: pretpostavke za zasnivanje posvojenja, pravne učinke posvojenja, procjenu podobnosti i prikladnosti za posvojenje i postupak zasnivanja posvojenja. Prema Obiteljskom zakonu (NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.180, st.1) posvojenje djeteta je „poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojim se stvara trajni odnos roditelja i djeteta“.

Slijedom navedenog, ističe se dvojaka svrha odnosno cilj posvojenja, a to su s jedne strane pravo čovjeka na osnivanje obitelji, a s druge strane pravo djeteta na odgoj i odrastanje u trajnoj, sigurnoj i stabilnoj obiteljskoj okolini (Zurak i Laklija, 2020.). Iz navedenog se može zaključiti da posvojenje objedinjuje dva prava, koja su zaštićena kako međunarodnim sporazumima tako i domaćim zakonodavstvom. Pored svega, najviši cilj posvojenja uvijek bi trebao biti dobrobit posvojenog djeteta (Hrabar, 2008.).

2.1. Posvojenje kroz povijest

Posvojenje kao prilično star i dinamičan pravni institut postoji godinama unazad, a njegova se svrha protekom vremena mijenjala, no uvijek je zadržala svoju humanu stranu (Hrabar, 2019.). Neizbježno je istaknuti da je institut posvojenja postojao i u vremenu koje je prethodilo nastanku države i prava (Alinčić i sur., 2001.). Sama tradicija

seže daleko u prošlost pa su se tako odredbe o posvojenju našle i u zakonodavstvu naroda starog vijeka (Lachner, 2013.). Primjerice u zapadnim državama u vrijeme robovlasništva (helensko i rimsko pravo) te u istočnim državama kao što su drevna Mezopotamija, Egipat i Indija (Lachner, 2013.). Kroz povijest su se posvojenjem postizali različiti ciljevi (Lachner, 2013.). U samim počecima posvojenje je bilo dijelom religijskog karaktera jer se vjerovalo da onaj tko umre, a nema iza sebe potomke, osuđen je na vječnu usamljenost u zagrobnom životu. Tako je tada svrha posvojenja bila širenje obiteljske loze, jačanje gensa, kako bi pojedinac bez nasljednika produžio svoj obiteljski gen, rod i ime (Alinčić i sur., 2001.). Također je posvojenje služilo i kao osnova za postizanje egzistencijalno sigurnije starosti te poboljšanje položaja izvanbračne djece, a ponegdje čak i kao osnova za oslobođenje od ropstva (Lachner, 2013.).

2.2. Posvojenje kroz hrvatsku pravnu povijest

Kako u drugim zemljama, tako se i u Hrvatskoj institut posvojenja vremenom mijenjao i razvijao, a sve se veći naglasak stavlja na jačanje položaja i prava djeteta u procesu posvojenja (Hrabar, 2008.). U sljedećim će se odlomcima ukratko opisati razvoj instituta posvojenja na hrvatskom pravnom području od starog vijeka pa sve do novog vijeka kako bi se prikazao značajan napredak u odnosu na prijašnje stanje.

Najznačajniji dokazi koji govore o postojanju prakse posvojenja u starom vijeku na našim prostorima su epigrafski spomenici, ponajprije nadgrobni epitafi, a pojavljuju se u gradovima poput Jadere, Narone ili Salone (Lachner, 2013.). Također treba spomenuti i različite natpise kao što su primjerice posvete bogovima ili počasni natpisi iz kojih možemo prepoznati drevne oblike posvojenja u rimskoj Dalmaciji, a izdvaja se Salona s mnogobrojnim libertinskim natpisima (Lachner, 2013.). U starom se vijeku posebno isticao odnos hranjenika i oslobođenika. Oslobođenik je bila osoba oslobođena gospodareve vlasti kroz manumisiju (pravni posao oslobađanja roba iz gospodareve vlasti). Upravo su se manumisije provodile kako bi nastao određeni odnos između hranitelja i hranjenika koji je bio rob, koji slični odnosu roditelja i djece (Lachner, 2013.).

O prethodno navedenom svjedoče gore spomenuti epigrafski spomenici. Nadalje, bilo koja osoba mogla je uzeti na sebe brigu o djetetu koje nije njegovo biološko dijete, primjerice dijete prijatelja ili rođaka koji je umro ili dijete siromašne bliske osobe (Lachner, 2013.). Najčešće su to radili pojedinci, starije osobe koje nisu bile u braku ili koje su ostale same nakon smrti bračnog druga, a nisu imali vlastite potomke, to jest nasljednike. Iako, valja spomenuti da su to u određenim situacijama radile osobe koje su bile u braku i imale vlastitu djecu. Na taj se način stvarala određena vrsta srodstva, to jest faktičko posvojenje (Lachner, 2013.).

Da je postojala praksa posvojenja u hrvatskom srednjovjekovnom pravu svjedoče neki podaci kao što su dalmatinski srednjovjekovni statuti, primjerice statuti južnodalmatinskih gradova, ali i opće pravo nekadašnje Slavonije (Lachner, 2013.). Spominje se da praksa posvojenja nije bila široko prihvaćena, ali se unatoč tome ipak primjenjivala. Kao primjer možemo istaknuti Kotorski statut prema kojem se neku osobu moglo posiniti i to javnom ispravom, a to je mogla učiniti osoba bez kćeri i sinova (Lachner, 2013.). U statutima nekih hrvatskih gradova, kao što su primjerice Split, Rijeka, Zadar i Krk nije regulirano posvojenje, a ne postoje dokazi ni s područja srednjovjekovne Istre i Kvarnera te uže Hrvatske koji spominju posvojenje (Lachner, 2013.).

Kod instituta posvojenja u hrvatskom novijem vijeku valja spomenuti Opći građanski zakonik koji spominje neke konkretne pretpostavke kako bi se uopće moglo krenuti u postupak zasnivanja posvojenja. Slijedom navedenog, posvojitelji su morali biti stariji od pedeset godina života, a između njih i posvojenika morala je postojati minimalna razlika od osamnaest godina života (kako bi se približilo karakteru odnosa koji uobičajeno postoji između roditelja i biološke djece). Nadalje, nije bilo dopušteno da istu osobu posvoje dvije osobe različitog spola (osim ako su bili bračni drugovi) ili dvije osobe istog spola (Lachner, 2013.).

Do stupanja na snagu važećeg Obiteljskog zakona kojim je reguliran institut posvojenja na način na koji se i danas provodi (uz brojne izmjene i dopune) doneseni su brojni

pravni propisi kao što su: Zakon o usvojenju (na području tadašnje Jugoslavije), Europska konvencija o posvojenju djece (donesena 1967. godine), Zakon o braku i porodičnim odnosima (stupio na snagu 1.1.1979. godine), te Obiteljski zakon iz 1998. i Obiteljski zakon iz 2003. (Alinčić i sur., 2001.). Prema prvom navedenom zakonu nije postojala mogućnost upisa posvojitelja kao roditelja u službene evidencije te isti nije poznavao posvojenje djece od strane inozemnih državljana (Hrabar i sur., 2021.). Nadalje, sljedeći je zakon, Zakon o braku i porodičnim odnosima, poznavao dva različita oblika posvojenja, kao što su srodničko i roditeljsko. Za svako navedeno posvojenje bile su propisane pretpostavke koje su nužne kako bi se ono moglo zasnovati te učinci koje proizvodi. Potonje je ovisilo o tome posvaja li se dijete mlađe od pet godina ili maloljetnik mlađi od osamnaest godina (Hrabar i sur., 2021.). Važne stavke Obiteljskog zakona iz 1998. godine i onog iz 2003. godine bit će spomenute kasnije.

U ovom ćemo se radu detaljnije posvetiti institutu posvojenja kakav je danas, a koji je uređen Obiteljskim zakonom koji je trenutno na snazi.

3. Najbolji interes djeteta

Najbolji interes djeteta, koji se u Obiteljskom zakonu u dijelu koji se tiče posvojenja spominje kao dobrobit djeteta, zauzima važno mjesto i potrebno ga je detaljnije približiti. Dobrobit djeteta relativno je mlad pojam, a razvio se iz pojma najboljeg interesa djeteta. Pojam najboljeg interesa djeteta bio je temelj uređenja zakonodavstva vezanog za prava i dobrobit djece, no u praksi je dovodio do brojnih implikacija (npr. zlouporaba od strane roditelja kako bi opravdali vlastito pogrešno postupanje). Sukladno tome, u zamjenu za njega uveden je pojam dobrobiti djeteta, koji označava postupanje u skladu s dječjim pravima čiji je sadržaj propisan međunarodnim dokumentima (Šeparović, 2014.). Dobrobit djeteta trebao bi biti temeljni vrijednosni kriterij u svim postupanjima s djecom (Hrabar, 2008.). Pravni izvori koji spominju načelo najboljeg interesa djeteta su: Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00,

124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23), Konvencija o pravima djeteta (Sl. l. SFRJ 15/90; NN- MU 12/93, 20/97), Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava (NN 1/2010-4), Europska konvencija o kontaktima s djecom (NN 7/2008-113), Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe (MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17) i Povelja Europske unije o temeljnim pravima (OJ C 83, 30.3.2010.) (Šeparović, 2014.). Kao jedan od važnijih pravnih izvora za zaštitu djece je Konvencija o pravima djeteta donesena 1989. godine. Za ovaj rad važno je spomenuti članak 3. navedene konvencije koji kaže da se u svim akcijama koje se poduzimaju u svezi s djecom mora prije svega voditi računa o interesima djeteta.

Najbolji interes djeteta rijetko je gdje preciznije definiran, što onome koji ga primjenjuje ostavlja mogućnost da ga objektivno procijeni ovisno o cjelokupnoj situaciji u kojoj se pojedinac nalazi, analizirajući sve dostupne čimbenike koji mogu utjecati na isti (Šeparović, 2014.). Drugim riječima, svaka osoba koja odlučuje o pravima djeteta mora se voditi prije svega individualiziranom procjenom najboljeg interesa djeteta u svakoj situaciji.

Nadalje, prema Obiteljskom zakonu (NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.180, st.3) „posvojenje se može zasnovati samo ako je u skladu s dobrobiti djeteta”. Prethodno navedeno znači da sam postupak posvojenja djeteta kreće od pretpostavke dobrobiti za djetetov daljnji život i razvoj. Interes i dobrobit djeteta uvijek bi trebali uživati prioritet u odnosu na interese posvojitelja, čija je primarna želja da se ostvare u ulozi roditelja, a tek onda da pomognu djetetu bez odgovarajuće roditeljske skrbi (Hrabar, 2008.). Navedeno bi značilo da potreba djeteta za odrastanjem u sigurnom, trajnom i stabilnom obiteljskom okruženju uvijek treba biti iznad činjenice da posvojitelj teži posvojiti dijete (Hrabar, 2008.). Uz to, prilikom odlučivanja je li posvojenje zaista u skladu s dobrobiti djeteta, potrebno je procijeniti ima li posvojenje više prednosti (dobiti) za određeno dijete u odnosu na gubitak svih veza s biološkom obitelji, do čega dolazi zbog zatvorenog posvojenja koje je još uvijek prisutno u Republici Hrvatskoj (Sladović Franz, 2019.).

Također, prema Obiteljskom zakonu (NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.180, st.5) „u postupcima posvojenja vodit će se računa o tome da braću i sestre posvajaju isti posvojitelji, ako je to moguće i ako bi to bilo u skladu s dobrobiti djeteta”. Razlog tomu je kako bi se, ako je to moguće, izbjegla dodatna traumatizacija djece do koje bi dovelo njihovo međusobno razdvajanje. Potreba za zajedničkim posvojenjem braće i sestara najčešće se javlja kod djece starije životne dobi (Jurić i Blažeka Kokorić, 2019.).

Sažeto rečeno, najviši cilj posvojenja mora biti dobrobit (najbolji interes) posvojenog djeteta (Hrabar, 2008.)!

4. Pretpostavke za zasnivanje posvojenja

Posvojenje je proces koji traje i koji podrazumijeva određene korake i zahtjeve, koji se moraju ispuniti kako bi potencijalni posvojitelji uopće mogli posvojiti dijete, što ne iznenađuje s obzirom na to da se radi o djeci, pri čemu je iznimno važno paziti na ranije spomenutu i objašnjenu dobrobit. Također, posvojenje je, kako je ranije navedeno, pravni proces zasnivanja roditeljskog odnosa s djetetom, ali i odnosa srodstva, koji počiva na ostvarivanju određenih, zakonom propisanih pretpostavki (Sladović Franz, 2019.). Slijedom navedenog, posvojenje se može zasnovati samo ako su ispunjene određene, zakonom propisane pretpostavke na strani djeteta s jedne strane (pasivna adoptivna sposobnost), ali i na strani potencijalnog posvojitelja s druge strane (aktivna adoptivna sposobnost). Hrvatski zavod za socijalni rad utvrđuje jesu li zadovoljene navedene pretpostavke na temelju prethodno podnesene pisane prijave namjere posvojenja, kao i na temelju prethodno podnesenog zahtjeva za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, podnesenih od strane potencijalnih posvojitelja (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.203).

4.1. Pretpostavke za posvojenje na strani djeteta

Pretpostavke za posvojenje na strani djeteta, koje još nazivamo i pasivna adoptivna sposobnost su: dob djeteta, zabrana posvojenja srodnika ili štićenika i zabrana posvojenja djeteta maloljetnog roditelja (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.181,182,183). Pasivnu adoptivnu sposobnost možemo definirati kao prikladnost osobe da bude posvojena, to jest ako su pretpostavke na strani djeteta ispunjene dijete je podobno za posvojenje. Prema našem zakonodavstvu ne postoji mogućnost takozvanog prenatalnog posvojenja. Drugim riječima, kako bi se neko dijete uopće moglo posvojiti, ono prije svega mora biološki i pravno postojati, što znači da nije moguće posvojiti začeto, ali još nerođeno dijete (*nasciturus*). Sukladno tome, pasivnu adoptivnu sposobnost u Hrvatskoj ima samo maloljetna osoba, što znači da je moguće posvojiti isključivo dijete koje je navršilo šest tjedana života pod uvjetom da nije navršilo osamnaest godina života (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.181, st.1). Navedeno se temelji na definiciji djeteta prema Konvenciji UN-a o pravima djeteta koja govori da je dijete „ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života, ako se, na temelju zakona koji se odnosni na dijete, punoljetnost ne stječe ranije” (Konvencija o pravima djeteta, čl.1). Nadalje, ako je dijete nepoznatog podrijetla ono se može posvojiti tek nakon isteka tri mjeseca od njegovog rođenja ili napuštanja djeteta (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.181, st.2).

Pored navedenog, druga važna pretpostavka za posvojenje na strani djeteta je zabrana posvojenja srodnika ili štićenika, koja kaže da se ne može posvojiti krvni srodnik u ravnoj lozi, brat ni sestra te da skrbnik ne može posvojiti svoga štićenika sve dok ga Hrvatski zavod za socijalni rad ne razriješi dužnosti skrbnika (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.182, st.1 i 2). Iz navedenog se može zaključiti da posvojenje nije moguće između osoba koje izravno ili neizravno potječu jedna od druge (preci i potomci, npr. vlastito dijete, unuk) te između srodnika pobočne loze drugog stupnja (osobe koje potječu od treće osobe kao zajedničkog pretka, npr. brat i sestra), dok za ostale krvne srodnike ne postoji zapreka za posvojenje. Kako bi se navedeno lakše shvatilo, može se reći da je zakonodavac polazio od pretpostavke da se

posvojenjem između spomenutih osoba ne bi postigao nikakav značajniji napredak u odnosu na već postojeći odnos između njih jer je riječ o osobama koje su već svakako povezane krvnim srodstvom, a onda zasigurno povezane i emocionalno.

Zadnja pretpostavka za posvojenje na strani djeteta nalaže da se ne može posvojiti dijete maloljetnih roditelja, ali postoji iznimka koja kaže da se može posvojiti dijete maloljetnih roditelja nakon protoka godinu dana od rođenja djeteta uz uvjet da nema izgleda da će se to dijete podizati u obitelji roditelja, bake i djeda ili drugih bližih srodnika. Prethodno navedeno nije moguće bez pristanka maloljetnih roditelja (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.183, st.1, 2 i 3).

4.2. Pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja

Pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja, koje još nazivamo i aktivna adoptivna sposobnost su: dob posvojitelja, status posvojitelja i državljanstvo posvojitelja (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.184,185,186). Aktivnu adoptivnu sposobnost možemo definirati kao podobnost posvojitelja (ispunjene pretpostavke) da posvoji dijete i preuzme na sebe iznimno važnu i zahtjevnu roditeljsku ulogu. Prva navedena pretpostavka kaže da posvojitelj može biti osoba koja je navršila najmanje dvadeset i jednu godinu života i koja je od posvojenika starija najmanje osamnaest godina. Od navedene pretpostavke moguće su iznimke ako postoje osobito opravdani razlozi, što znači da posvojitelj može biti i osoba koja je mlađa od dvadeset i jedne godine života, ali uz uvjet da je od posvojenika starija najmanje osamnaest godina (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.184, st.1 i 2). Osobito opravdane razloge utvrđuje Hrvatski zavod za socijalni rad tijekom samog postupka zasnivanja posvojenja (Jakovac-Lozić, 2000.). Također, navedenom se pretpostavkom nastoji zaštititi dobrobit djeteta tako da se slijedi načelo *adoptio naturam imitatur* koje govori u prilog tome da bi posvojenje trebalo oponašati prirodni odnos roditeljstva, kakav inače postoji između djeteta i bioloških roditelja (Hrabar, 2008.). Slijedom gore navedenog, zakonodavac je s tom pretpostavkom odredio donju dobnu granicu za posvojitelja i

minimalnu dobnu razliku između posvojitelja i posvojenika, prilikom čega možemo zaključiti da gornje dobne granice više nema. No, nije uvijek bilo tako. Gornja dobna granica nekad je bila određena i propisana zakonom, a naknadno je ukinuta, što ima svoje prednosti i mane koje će kasnije biti navedene. Prema Obiteljskom zakonu iz 1998. godine (NN, 162/1998., čl.125, st.1) „posvojiti može osoba u dobi od dvadeset jedne do trideset pet godina, starija od posvojtčeta najmanje osamnaest godina”. Iz navedenog članka vidimo da je bila propisana gornja dobna granica od trideset pet godina. No, postojala je i iznimka iz osobito opravdanih razloga, po kojoj je posvojitelj mogla biti osoba starija od trideset pet godina, s time da dobna razlika između posvojitelja i posvojenika nije smjela biti veća od četrdeset godina. Potonje je promijenio Obiteljski zakon iz 2003. godine koji je povećao dopuštenu dobnu razliku između posvojitelja i posvojenika s četrdeset na četrdeset pet godina (Obiteljski zakon, NN, 116/2003., čl.126, st.2). Također, prethodno navedeni zakon uveo je dvije nove odredbe koje se tiču dobi posvojitelja, pri čemu prva kaže: „Ako posvojitelji posvajaju sestre i braću, polusestre ili polubraću, dovoljno je da jedan posvojitelj ispunjava dobnu pretpostavku samo za jedno dijete.”, a druga: „Ako su posvojitelji posvojili dijete, a naknadno žele posvojiti njegovu sestru, brata, polusestru ili polubrata, mogu ga posvojiti bez obzira na svoju dob.” (Obiteljski zakon, NN, 116/2003., čl.126, st.3 i 4). Gornja dobna granica ukinuta je Zakonom o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona iz 2007. godine te je tako ostalo do danas.

Prednosti postojanja gornje dobne granice po mom su mišljenju raznolike. Prije svega, na taj su se način “štitili” mlađi posvojitelji. Pod time mislim na to da se poticalo posvojitelje da se u ranijim godinama života odluče na posvojenje, koje bi samim time bilo puno sličnije stvarnom odnosu između biološkog roditelja i djeteta, čime bi se puno više ispoštovala dobrobit djeteta. Također, u to vrijeme postojanja gornje dobne granice stariji posvojitelji nisu mogli “konkurirati” mlađima u posvojenju djece, što je danas na neki način ipak moguće. Drugim riječima, nakon što je ukinuta gornja dobna granica posvojiti dijete može i osoba koja je dosta starija od samog djeteta i tu se javlja opasnost koliko će dugo te osobe biti psihofizički sposobne brinuti o posvojenom djetetu, a isto

tako se javlja opasnost da se u jednom trenutku briga roditelja o djetetu ne pretvori u brigu djeteta o starijim i nemoćnim roditeljima, pa se može postaviti pitanje je li to zaista u skladu s najboljim interesom djeteta. No, unatoč svim prednostima i nedostacima i jedne i druge situacije, smatram da se ukidanjem gornje dobne granice ipak otvara mogućnost širem krugu posvojitelja da posvoje djecu što bi u konačnici moglo dovesti do toga da imamo manji broj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, naravno ako se posvojenjem može osigurati njihova dobrobit (najviše načelo koje mora biti iznad svega).

Sljedeća pretpostavka odnosi se na status posvojitelja i kaže da dijete mogu posvojiti „bračni i izvanbračni drugovi zajednički, jedan bračni ili izvanbračni drug ako je drugi bračni ili izvanbračni drug roditelj ili posvojitelj djeteta, jedan bračni, odnosno izvanbračni drug uz pristanak drugog bračnog, odnosno izvanbračnog druga te osoba koja nije u braku ili izvanbračnoj zajednici” (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.185). Iz navedenog se može zaključiti da prema našem zakonodavstvu ne postoji uvjet da osoba mora biti u braku kako bi mogla posvojiti dijete, nego to mogu i izvanbračni drugovi te samac.

Zadnja pretpostavka za posvojenje na strani posvojitelja odnosi se na državljanstvo posvojitelja i prema njoj dijete može posvojiti hrvatski državljanin, a iznimno i strani ako je to u najboljem interesu djeteta (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.186, st.1 i 2). U slučaju da su dijete ili posvojitelj strani državljani, posvojenje je moguće samo uz prethodno odobrenje ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.186, st.3). Posvojenje djeteta od strane stranog državljanina treba biti alternativno, supsidijarno rješenje i treba predstavljati zamjenski oblik skrbi za dijete, ako o njemu nije moguće na prikladan način skrbiti u domovini (Konvencija o pravima djeteta, čl.21, st.2). Prethodno navedeno posvojenje također mora biti u skladu s dobrobiti djeteta (Jakovac-Lozić, 2000.). O međunarodnom će posvojenju više biti riječ kasnije.

4.2.1. Zabrane za posvojenje na strani posvojitelja

Prema Obiteljskom zakonu (NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.187) posvojitelj ne može biti osoba koja je lišena prava na roditeljsku skrb i koja je lišena poslovne sposobnosti te osoba čije dosadašnje ponašanje i osobine upućuju na to da joj nije poželjno povjeriti roditeljsku skrb o djetetu. Navođenjem razloga zbog čega se osobu lišava prava na roditeljsku skrb bit će potpuno jasno zašto toj osobi nije dopušteno posvojiti dijete. Naime, sud će roditelja lišiti prava na roditeljsku skrb ako utvrdi da roditelj zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava, također ga može lišiti prava na roditeljsku skrb ako je roditelj napustio dijete ili je dijete izloženo nasilju među odraslim članovima obitelji, ako roditelj zbog ograničenih mentalnih sposobnosti nije u stanju ostvarivati roditeljsku skrb, a uz to je još i ugrožena dobrobit djeteta i zbog drugih razloga navedenih u zakonu (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.170 i 171). Sukladno tome, bilo bi krajnje neprihvatljivo posvojenjem dopustiti roditeljsku skrb o djetetu osobi koja je istu zanemarivala i zloupotrebljavala prema biološkoj djeci (Jakovac Lozić, 2000.). Nadalje, posvojiti ne može niti osoba koju je sud lišio poslovne sposobnosti bez obzira na to u kojem je dijelu lišena poslovne sposobnosti. Prema odredbama našeg zakonodavstva sud će osobu lišiti poslovne sposobnosti ako se osoba „zbog duševnih smetnji ili drugih razloga nije sposobna brinuti o nekom od svojih prava, potreba ili interesa, ili koja ugrožava prava i interese drugih osoba o kojima je dužna skrbiti se” (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.234, st.1). Prema tome, nije moguće očekivati da će takva osoba posvojenom djetetu pružiti svu potrebnu ljubav i skrb niti da će adekvatno odgovoriti na zahtjevne roditeljske to jest posvojiteljske obveze (Jakovac-Lozić, 2000.). I zadnja spomenuta zabrana, koja se odnosi na osobu čije dosadašnje ponašanje i osobine upućuju na to da joj nije poželjno povjeriti roditeljsku skrb o djetetu dovoljno govori sama za sebe. Dopustiti posvojenje neprikladnoj osobi bilo bi protivno načelu najboljeg interesa djeteta kao i svim moralnim i etičkim kodeksima.

4.3. Pristanci za posvojenje

Budući da posvojenjem dolazi do značajnih promjena u obiteljskom odnosu kako roditelja tako i djeteta, kako bi se isto moglo zasnovati prethodno su potrebni određeni pristanci (Hrabar, 2019.). Prije svega, za posvojenje je potreban pristanak djetetovih roditelja, a isti nije obavezan ako je roditelj umro, nestao ili je nepoznat te ako je lišen prava na roditeljsku skrb (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.188, st.1 i 5). Potonje ne iznenađuje s obzirom na to da je osoba lišena prava na roditeljsku skrb iz nekog zasigurno opravdanog razloga te se ne može očekivati da bi takva osoba prilikom davanja pristanka mislila na dobrobit djeteta (Hrabar, 2019.). U slučaju kad pristanak daje maloljetni roditelj ili roditelj koji je lišen poslovne sposobnosti (bez obzira u kojem je dijelu lišen), isti mora biti u stanju razumjeti značenje pristanka, a Hrvatski zavod za socijalni rad ga mora informirati o pravnim i faktičnim posljedicama posvojenja. Ako potonji nije u stanju razumjeti značenje pristanka, ono može biti nadomješteno odlukom suda (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.188, st.2 i 3). Pristanak roditelja za posvojenje djeteta od strane njemu poznatog posvojitelja moguće je samo u situaciji kad dijete posvaja bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.188, st.4). Nadalje, važno je istaknuti kako roditelj može opozvati svoj pristanak u roku od trideset dana od potpisivanja zapisnika o pristanku za posvojenje (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.188, st.6). Ako roditelj odbija dati pristanak, isti može biti nadomješten odlukom suda, a na prijedlog Hrvatskog zavoda za socijalni rad. Sukladno tome, postoje tri situacije u kojima će sud u izvanparničnom postupku rješenjem nadomjestiti pristanak roditelja za posvojenje, a to su: „Ako roditelj dulje vrijeme zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava ili svojim ponašanjem pokazuje nezainteresiranost za dijete, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta. Ako roditelj zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava u kraćem razdoblju u tolikoj mjeri da postoji vjerojatnost da mu se više neće moći trajno povjeriti skrb o djetetu ili ako je roditelj nesposoban u tolikoj mjeri da nije trajno u stanju ostvarivati niti jedan sadržaj roditeljske skrbi i nema izgleda da će se dijete podizati u obitelji bližih srodnika, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta.“ (Obiteljski zakon, NN,

103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.190, st.1). Nadalje, u situaciji kad dijete posvaja jedan bračni ili izvanbračni drug, potreban je pristanak drugog bračnog, tj. izvanbračnog druga (nije moguće opozvati) (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.193, st.1 i 2). Naše zakonodavstvo ne pravi razliku između bračnog i izvanbračnog druga, što je vidljivo i iz ove odredbe (Hrabar, 2019.). Pristanak samog djeteta potreban je ako je dijete navršilo dvanaest godina života, a isti može opozvati izjavom o povlačenju (osobno na zapisnik) sve do pravomoćnosti rješenja o posvojenju. U slučaju kad je dijete mlađe od dvanaest godina, tada ima pravo izraziti svoje mišljenje o posvojenju, koje će se uzimati u obzir sukladno njegovoj dobi i zrelosti. Sve navedeno dijete čini bez nazočnosti roditelja i osoba koje ga žele posvojiti (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.191, st.1, 2, 3 i 4). S obzirom na svaki pojedini slučaj, pristanak se može tražiti i od djetetovog skrbnika (Hrabar, 2019.). Ako pristanak roditelja nije obvezan u gore spomenuta dva slučaja, za posvojenje djeteta bit će potreban pristanak djetetova skrbnika, koji nije moguće opozvati (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.192, st.1, i 5). Ako nije potreban pristanak skrbnika djeteta, a dijete se nalazi pod skrbništvom, skrbnik ima pravo izraziti svoje mišljenje, pri čemu mora biti vođen najboljim interesima djeteta. (Hrabar, 2019.). Sukladno tome, ako je skrbnik, čiji je pristanak potreban, zaposlenik nadležne područne jedinice Hrvatskog zavoda za socijalni rad, sud će donijeti rješenje koje će nadomjestiti njegov pristanak (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.192, st.3). Za skrbnika čiji je pristanak potreban važno je istaknuti da sud može nadomjestiti rješenjem njegov pristanak ako ga bez opravdanog razloga odbije dati (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.192, st.4). Svi gore navedeni pristanci za posvojenje daju se pred područnom jedinicom Hrvatskog zavoda za socijalni rad koja je nadležna prema prebivalištu, odnosno boravištu osobe. Pristanci se daju osobno na zapisnik te im se uručuje prijepis ovjerenog zapisnika (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.194, st.1). Prije davanja spomenutih pristanaka, zavod je dužan osobe koje namjeravaju dati pristanak upoznati sa svim pravnim i psihosocijalnim posljedicama davanja istog, kao i posvojenja (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.194, st.4). Nadalje, postoji jedna specifična situacija kad roditelj može Hrvatskom zavodu za socijalni rad

dati pristanak za posvojenje djeteta i prije pokretanja postupka zasnivanja posvojenja, ali tek nakon što je dijete navršilo šest tjedana života (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.194, st.3). To vremensko razdoblje od šest tjedana (prvih par tjedana roditeljstva prožeto je emocionalnim usponima i padovima) ostavljeno je kako bi se roditeljima dalo dovoljno vremena da pomno i temeljito razmisle o svojoj odluci, kako je ne bi donijeli brzopleto i nepromišljeno, a kasnije požalili zbog iste (Hrabar, 2019.). Na kraju valja istaknuti kako roditelj nakon što da pristanak za posvojenje istodobno gubi pravo na ostvarivanje roditeljske skrbi, a dijete će biti stavljeno pod skrbništvo od strane Hrvatskog zavoda za socijalni rad (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.195, st.1 i 2).

5. Postupak zasnivanja posvojenja

Postupak zasnivanja posvojenja predstavlja ključnu fazu u procesu posvojenja, kad se posvojenje konačno zasniva, nakon što su ispunjene sve pretpostavke koje su nužne da bi do ovog koraka uopće došlo. Može se reći da se sam postupak dijeli u dvije faze, prva se odnosi na procjenu prikladnosti i podobnosti za posvojenje, a druga na sam postupak zasnivanja posvojenje (Hrabar, 2019.). Obje faze bit će detaljno pojašnjene u nastavku.

5.1. Procjena podobnosti i prikladnosti za posvojenje

Postupak procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje zapravo je prethodni postupak jer prethodi samom postupku zasnivanja posvojenja i bez njega nije moguće posvojiti dijete. Prema tome, osoba koja želi posvojiti dijete, prije pokretanja postupka za zasnivanje posvojenja, mora nadležnoj područnoj jedinici Hrvatskog zavoda za socijalni rad (prema mjestu svoga prebivališta, odnosno boravišta) podnijeti pisanu prijavu namjere posvojenja i zahtjev za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.203). Navedeno

znači, kako bi osoba mogla posvojiti dijete, mora biti podobna i prikladna za isto, o čemu odlučuje nadležno tijelo (Hrvatski zavod za socijalni rad). Odmah po podnošenju, podnositelji zahtjeva bit će informirani o postupku posvojenja i zakonskim pretpostavkama za posvojenje te će biti upoznati sa svrhom i značajem posvojenja, pravnim učincima posvojenja te pravima i dužnostima u odnosu roditelja i djece (Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenju registra o posvojenjima, NN, 106/2014., čl.5, st.1; dalje u tekstu: Pravilnik). Također, podnositelji zahtjeva dužni su zahtjevu priložiti i određene dokumente propisane Pravilnikom. Nadalje, s jedne strane, podobnost podrazumijeva pravne pretpostavke na strani potencijalnih posvojitelja, a s druge strane, prikladnost se odnosi na fizičke, psihičke i socijalne pretpostavke koje potencijalni posvojitelji moraju imati u odnosu na osobine i potrebe djeteta (Pravilnik, NN, 106/2014., čl.2, st.1 i 2). Stručno mišljenje o podobnosti i prikladnosti za posvojenje utvrđuje se putem metoda. Metode utvrđivanja podobnosti i prikladnosti za posvojenje podrazumijevaju radnje i postupke koje primjenjuju stručni radnici Hrvatskog zavoda za socijalni rad (socijalni radnik, psiholog i pravnik) kako bi utvrdili uvjete koje trebaju ispunjavati potencijalni posvojitelji (Pravilnik, NN, 106/2014., čl.4, st.1 i 2). Sukladno tome, prema Pravilniku (NN, 106/2014., čl.9, st.1 i 2) zajedničko stručno mišljenje izrađuje se „na temelju socijalne anamneze, procjene osobnih, obiteljskih čimbenika i čimbenika okruženja od značaja za roditeljske sposobnosti, mišljenja psihologa te preporuke stručnog tima o sposobnostima podnositelja zahtjeva”, koje se pisanim putem dostavlja podnositeljima zahtjeva. Ako podnositelji zahtjeva zadovoljavaju sve zakonske pretpostavke za posvojenje, Hrvatski zavod za socijalni rad će ih uputiti na obvezu sudjelovanja u programu stručne pripreme za posvojenje (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.204, st. 2). Navedeni program mogu pohađati kod Hrvatskog zavoda za socijalni rad, druge ustanove socijalne skrbi ili u okviru organizacije civilnog društva, koja je ovlaštena za provođenje istog, što sami odabiru (Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati organizacije civilnog društva za

provođenje programa stručne pripreme za posvojitelje, obveznom sadržaju i načinu provedbe programa stručne pripreme potencijalnih posvojitelja te uvjetima stručne osposobljenosti radnika kao i načinu vođenja dokumentacije u vezi s provedbom stručne pripreme potencijalnih posvojitelja, NN, 106/2014., čl.2, st.2; dalje u tekstu: Pravilnik2). Program stručne pripreme traje 40 sati, a po okončanju istog izdaje se potvrda o završenom programu stručne pripreme za posvojitelje (Pravilnik2, NN, 106/2014., čl.4, st.1 i čl.5, st.2). Nakon što se proveo spomenuti program stručne pripreme i nakon provedene stručne procjene osoba koje žele posvojiti, Hrvatski zavod za socijalni rad dati će mišljenje o podobnosti i prikladnosti za posvojenje i to u roku od 6 mjeseci od zaprimanja pisane prijave i zahtjeva (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.204, st. 3). Ukoliko je mišljenje o podobnosti i prikladnosti za posvojenje pozitivno, Hrvatski zavod za socijalni rad će potencijalne posvojitelje upisati u registar potencijalnih posvojitelja (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.207). Također, za kraj treba istaknuti da će Hrvatski zavod za socijalni rad potencijalne posvojitelje upoznati s pravom djeteta da od njih sazna da je posvojeno i to najkasnije do sedme godine djetetova života, a ako je dijete starije dobi, onda odmah nakon zasnivanja posvojenja (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.206).

5.2. Postupak zasnivanja posvojenja

Druga faza u procesu zasnivanja posvojenja, nakon procjene podobnosti i prikladnosti, je upravo postupak zasnivanja posvojenja (Hrabar, 2019.). Može se reći da je to ključni trenutak, kada se nakon svih prethodnih koraka posvojenje konačno zasniva. Prema našem zakonodavstvu, postupak pokreće i vodi po službenoj dužnosti nadležni Hrvatski zavod za socijalni rad. Mjesna nadležnost određuje se prema prebivalištu, odnosno boravištu djeteta (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.208). Nadalje, stranke u postupku su dijete i najprikladniji potencijalni posvojitelj. Pored toga, Obiteljskim je zakonom propisano koje osobe nisu stranke u postupku zasnivanja posvojenja. Sukladno tome, stranke nisu: roditelj čiji pristanak za posvojenje nije

potreban niti onaj čiji je pristanak nadomješten rješenjem suda, roditelj koji je dao pristanak za posvojenje djeteta od strane njemu nepoznatih posvojitelja (nakon proteka trideset dana od potpisivanja zapisnika o pristanku na posvojenje) te roditelj djeteta čiji bračni, odnosno izvanbračni drug posvaja dijete (bračni, to jest izvanbračni drug roditelja djeteta je stranka u postupku) nakon proteka trideset dana od potpisivanja zapisnika o pristanku na posvojenje (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.209, st.1, 2, 3, 4 i 5). Nadalje, u postupku zasnivanja posvojenja roditelji djeteta te srodnici imaju pravo na izražavanje mišljenja. Drugim riječima, ako postoji potreba Hrvatski zavod za socijalni rad će saslušati bliske djetetove srodnike o okolnostima koje su važne za proces. Također, može omogućiti izražavanje mišljenja o tome da dijete bude posvojeno roditelju koji je lišen prava na roditeljsku skrb, pri čemu spomenuto mišljenje nije obvezujuće, nego se uzima u obzir prilikom procjene je li posvojenje u najboljem interesu djeteta. Kod prethodno navedenog, Hrvatski zavod za socijalni rad je dužan paziti na tajnost postupka posvojenja (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.210, st.1, 2, 3 i 4). Nastavno na spomenuto, nedvojbeno je da su obiteljske stvari i postupci osobito intimna i osobna stvar pojedinca te da samim time isključuje treće osobe od sudjelovanja u takvim postupcima (Hrabar, 2018.). Budući da je pravilo da je javnost u takvim postupcima isključena, Obiteljski je zakon izrijekom isključio istu i u postupcima posvojenja. Uz to, svi su sudionici postupka dužni poštovati pravo na zaštitu osobnih podataka. Sljedeći, isto tako važan korak u postupku zasnivanja posvojenja je izbor najprikladnijeg potencijalnog posvojitelja. Naime, nadležni Hrvatski zavod za socijalni rad izabire najprikladnijeg posvojitelja za određeno dijete, između potencijalnih posvojitelja koji su upisani u registar potencijalnih posvojitelja. Prilikom odabira u obzir mora uzeti prije svega osobine i potrebe djeteta koje su opisane u izvješću o djetetu, a onda i stručno mišljenje Hrvatskog zavoda za socijalni rad o podobnosti i prikladnosti potencijalnih posvojitelja. U slučaju da je od izrade potonjeg prošlo više od godinu dana, nadležni zavod dužan je provjeriti jesu li se okolnosti promijenile (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.211, st.1 i 2). Nakon što je izabran najprikladniji potencijalni posvojitelj slijedi priprema djeteta, a onda i ostvarivanje osobnih odnosa između najprikladnijeg potencijalnog posvojitelja i djeteta,

prije zasnivanja posvojenja. Isto tako, s druge strane, pripremaju se i posvojitelji, a proces pripreme posvojitelja uključuje njihovu stručnu pripremu te uspostavljanje odnosa s djetetom (Zurak i Laklija, 2020.). Drugim riječima, prijeko je potrebno procijeniti kapacitete potencijalnih posvojitelja da razumiju, prihvate i zadovolje potrebe određenog djeteta (Zurak i Laklija, 2020.). Prema tome, prema Obiteljskom zakonu (NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.212, st.1) „Hrvatski zavod za socijalni rad će u suradnji s udomiteljem, odnosno ustanovom socijalne skrbi u kojoj je dijete smješteno ili drugom osobom kojoj je dijete povjereno na svakodnevnu skrb, prije donošenja rješenja o zasnivanju posvojenja pripremiti dijete za posvojenje te omogućiti najprikladnijem potencijalnom posvojitelju ostvarivanje osobnih odnosa radi procjene hoće li zasnivanje posvojenja biti u skladu s dobrobiti djeteta.”. Kao što je već spomenuto, ostvarivanje osobnih odnosa provodi se isključivo između djeteta i najprikladnijeg potencijalnog posvojitelja, koji ima pravo, dužnost i odgovornost svakodnevno se skrbiti o djetetu (tijekom boravka djeteta kod njega) (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.212, st.6). Također, ostvarivanje istih moguće je tek nakon što su roditelji, odnosno skrbnik dali pristanak za posvojenje, a potrebna je i suglasnost Hrvatskog zavoda za socijalni rad (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.212, st.2 i 4). Uz to, tijekom trajanja istih Hrvatski zavod za socijalni rad osigurava obitelji posvojitelja stručnu pomoć i potporu te procjenjuje budući odnos posvojitelja i djeteta (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.212, st.5). Navedeno bi značilo da tijekom cijelog procesa pripreme (počinje uspostavljanjem odnosa) stručnjaci nadziru razvoj odnosa te ako je potrebno, sukladno dobi djeteta, razgovaraju s djetetom (npr. kako im je bilo s potencijalnim posvojiteljima, što su radili, gdje su bili, bi li se voljeli ponovno s njima vidjeti) (Zurak i Laklija, 2020.). Također je zadaća stručnjaka da prepoznaju teškoće kod djeteta vezane za druženje te da pomognu djetetu da procesuiru sve doživljaje i pokuša ih normalizirati (Zurak i Laklija, 2020.). Trajanje druženja s djetetom je individualno, što znači da se procjenjuje za svako dijete zasebno (Zurak i Laklija, 2020.). Nadalje, govorilo se i o potrebi, odnosno bolje rečeno mogućnosti uvođenja probnog smještaja prije zasnivanja posvojenja, kako bi se pratila prilagodba djeteta te kako bi se u slučaju većih poteškoća odustalo od posvojenja, odnosno ako ono nije u

skladu s dobrobiti djeteta. Postojala je inicijativa da se odredba o probnom smještaju u trajanju od šest mjeseci prije zasnivanja posvojenja uvede u Obiteljski zakon, no ista nije zaživjela (Zurak i Laklija, 2020.). Također se kod probnog smještaja može istaknuti problem ako se dijete veže za osobu, a do posvojenja ne dođe. Javlja se pitanje kako postupiti u tom slučaju, a da se pritom pazi na dobrobiti djeteta. Slijedom svega navedenoga, posvojenje je zasnovano u trenutku kada se donese rješenje o posvojenju, točnije kada rješenje o posvojenju postane pravomoćno (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.214, st.2). Protiv rješenja o zasnivanju posvojenja moguća je žalba ministarstvu nadležnom za poslove socijalne skrbi (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.214, st.1). Ako žalba nije podnesena, protekom žabenog roka od 15 dana rješenje o posvojenju postaje pravomoćno. Sadržaj rješenja o posvojenju propisan je Obiteljskim zakonom. Hrvatski zavod za socijalni rad mora pravomoćno rješenje o posvojenju dostaviti područnoj jedinici Zavoda prema prebivalištu, odnosno boravištu posvojitelja, ali i nadležnom matičaru radi upisa u maticu rođenih djeteta (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.214, st.3). U maticu rođenih upisuju se dva upisa. Upisuju se osobni podaci na temelju posvojenja, kao što je to da se posvojitelj upisuje kao roditelj, a upisuje se i bilješka o izvršenom posvojenju uz napomenu da se na temelju tog upisa više ne izdaju isprave. Matičar izvršava novi temeljni upis činjenice rođenja sukladno podacima iz rješenja o posvojenju, a djetetu upisuje novi osobni identifikacijski broj (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.215, st.1, 2, 3 i 4). Prema tome, tako posvojeno dijete ima dva temeljna upisa činjenice rođenja djeteta. Kao što je već spomenuto, podaci o posvojenju (spise i očevidnik vodi Hrvatski zavod za socijalni rad) službena su tajna, a pravo na uvid u podatke o posvojenju ima: punoljetni posvojenik, posvojitelj i roditelj koji je dao pristanak za posvojenje od strane njemu poznatog posvojitelja, odnosno bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta. Maloljetnom posvojeniku dopustit će se uvid ako Hrvatski zavod za socijalni rad utvrdi da je to u njegovom interesu, a bližim krvnim srodnicima ako zavod ishodi pristanak punoljetnog posvojenika (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.217, st.1, 2, 3, 4 i 5). Na samom kraju važno je istaknuti da je Hrvatski zavod za socijalni rad dužan posvojitelju i djetetu, i nakon što je

posvojenje zasnovano, osigurati svu potrebnu savjetodavnu pomoć i potporu. Također je Hrvatski zavod za socijalni rad (područna jedinica) prema prebivalištu, odnosno boravištu posvojitelja dužan (na zahtjev područne jedinice Zavoda koja je donijela rješenje o posvojenju) pratiti prilagodbu djeteta u posvojiteljskoj obitelji i o tome sastaviti izvješće (nakon šest mjeseci od dana zasnivanja posvojenja), koje dostavlja područnoj jedinici Zavoda koja je donijela rješenje o posvojenju (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.216, st.1, 2 i 3).

6. Pravni učinci posvojenja

Posvojenje proizvodi pravne učinke na više razina (Hrabar, 2019.). Navedeno ne iznenađuje budući da se radi o potpuno novom obiteljskom odnosu koji posvojenjem nastaje između posvojitelja i članova njegove obitelji te posvojenika. Kao prvo, važno je istaknuti da je nakon zasnivanja posvojenja zabranjeno osporavati podrijetlo posvojenog djeteta. Drugim riječima, zabranjeno je osporavanje, kao i utvrđivanje majčinstva ili očinstva (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.196). Naime, u maticu rođenih posvojitelji se upisuju kao roditelji ako je to određeno rješenjem o posvojenju te će matičar u maticu rođenih djeteta upisati bilješku o izvršenom posvojenju uz napomenu da se na temelju toga upisa više ne izdaju isprave. Nakon toga matičar će izvršiti novi temeljni upis činjenice rođenja prema podacima iz rješenja o posvojenju (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.215). No, za upis posvojitelja kao roditelja djeteta u maticu rođenih potreban je pristanak djeteta ako je starije od dvanaest godina (Jakovac-Lozić, 2000.). Nadalje, sljedeći pravni učinak tiče se srodstva, što znači da posvojenjem nastaje neraskidiv odnos srodstva i sva prava i dužnosti koja iz toga proizlaze, između s jedne strane posvojitelja i njegovih srodnika te posvojenika i njegovih potomaka s druge strane. Usporedno s time, između posvojenika i njegovih krvnih srodnika prestaju međusobna prava i dužnosti, uz iznimku kad dijete posvaja bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta kada ista ne prestaju između posvojenika i njegovog roditelja (koji je u braku ili izvanbračnoj zajednici s posvojiteljem) te krvnih

srodnika tog roditelja (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.197, st.1, 2 i 3). Iz prethodno navedenog može se zaključiti da posvojenik posvojenjem postaje dio obitelji posvojitelja te između njih nastaje takozvano građansko srodstvo koje ima jednako značenje krvnom to jest biološkom srodstvu. Uz navedene pravne učinke, jednako je važno spomenuti pravni učinak koji se tiče osobnog imena i nacionalnosti posvojenika. Prema Zakonu o osobnom imenu (NN, 118/12, 70/17, 98/19., čl.2), osobno ime sastoji se od imena i prezimena. Sukladno tome, osobno ime posvojeniku određuju posvojitelji, s time da dijete može zadržati svoje ime, koje je imalo prije nego što je posvojeno (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.198, st.1 i 3). Uz to, posvojenik dobiva zajedničko prezime posvojitelja, a isto tako može zadržati prezime koje je imalo prije nego što je posvojeno ili svojem prezimenu dodati još i prezime posvojitelja. Za prethodno navedeno Hrvatski zavod za socijalni rad utvrđuje je li u najboljem interesu djeteta (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.198, st.2 i 3). Nadalje, isto kao za osobno ime, posvojitelji mogu odrediti i nacionalnost posvojeniku (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.198, st.4). Ovdje je jako važno istaknuti pristanak djeteta koji je potreban za promjenu osobnog imena i nacionalnosti, ako je ono starije od dvanaest godina (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.198, st.5). Posljednji pravni učinak, koji će ovdje biti objašnjen, tiče se prava nasljeđivanja. Pravo nasljeđivanja je uzajamno. Navedeno bi značilo da „posvojenjem posvojenik i njegovi potomci stječu pravo nasljeđivanja posvojitelja, njegovih krvnih srodnika i srodnika po posvojenju” i obrnuto (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.199, st.1 i 2). Nasuprot tomu, zasnovanim posvojenjem „prestaje pravo nasljeđivanja posvojenika prema njegovim roditeljima i drugim krvnim srodnicima, osim prema roditelju koji je u braku, odnosno izvanbračnoj zajednici s posvojiteljem te prema krvnim srodnicima i srodnicima po posvojenju toga roditelja” (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.199, st.3). Na kraju se još može istaknuti da prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu (NN, 102/2019., čl.1), dijete strani državljanin ili dijete bez državljanstva podrijetlom stječe hrvatsko državljanstvo ako su ga posvojili hrvatski državljani.

7. Zaključak

Posvojenje je jedan od oblika zasnivanja obitelji i zaštite djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, a ima dvojaku svrhu. Djetetu omogućuje odrastanje u sigurnom i stabilnom obiteljskom okruženju, a posvojitelju mogućnost da se ostvari u ulozi roditelja (Zurak i Laklija, 2020.). Posvojenje je institut koji postoji godinama unazad, a razvija se protekom vremena (Hrabar, 2019.). Prilikom zasnivanja posvojenja osobito je važno voditi računa o najboljem interesu djeteta, koji se u zakonu spominje kao dobrobit djeteta, a procjenjuje se ovisno o cjelokupnoj situaciji u kojoj se pojedinac nalazi (Šeparović, 2014.). Kako bi se posvojenje uopće moglo zasnovati moraju biti ispunjene pretpostavke kako na strani djeteta (dob djeteta, zabrana posvojenja srodnika ili štíćenika i zabrana posvojenja djeteta maloljetnog roditelja), tako i na strani potencijalnih posvojitelja (dob posvojitelja, status posvojitelja i državljanstvo posvojitelja). Hrvatski zavod za socijalni rad utvrđuje jesu li zadovoljene pretpostavke, a na temelju prethodno podnesene pisane prijave namjere posvojenja i zahtjeva za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, podnesenih od strane potencijalnih posvojitelja (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.203). No, postoje i osobe koje ne mogu posvojiti dijete a to su: osobe koje su lišene poslovne sposobnosti i prava na roditeljsku skrb te osobe čija dosadašnja ponašanja i osobine upućuju na to da im nije poželjno povjeriti roditeljsku skrb o djetetu (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.187). Također, za posvojenje su potrebni pristanci roditelja djeteta i samog djeteta, a u nekim situacijama i djetetova skrbnika te bračnog, odnosno izvanbračnog druga posvojitelja. Završnu fazu u procesu predstavlja postupak zasnivanja posvojenja, koji se sastoji od procjene prikladnosti i podobnosti za posvojenje i samog postupka (Hrabar, 2019.). Stranke u postupku su dijete i najprikladniji potencijalni posvojitelj, a posvojenje je zasnovano kada rješenje o posvojenju postane pravomoćno. Iz postupka zasnivanja posvojenja javnost je isključena, a podaci o posvojenju službena su tajna. Sukladno podacima iz rješenja o posvojenju matičar izvršava novi temeljni upis činjenice rođenja (Obiteljski zakon, NN, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23., čl.215). Na samom kraju, posvojenje proizvodi pravne

učinke na više razina, kao što su: zabrana osporavanja podrijetla djeteta, srodstvo, osobno ime i nacionalnost posvojenika te pravo nasljeđivanja.

Prema mom mišljenju, posvojenje je osobito važan institut, koji uz brojne prednosti već spomenute o ovom radu ima i određene nedostatke. Ono je u Hrvatskoj oduvijek bilo tema brojnih rasprava, kako unutar struke tako i među ljudima izvan struke. Smatram da ljudi kao najveći problem vide tromost sustava. Često znam čuti kako je posvojenje u Hrvatskoj dug birokratski postupak. Mišljenja sam da bi to sve trebalo puno brže ići kako ne bi dovelo do velikog nesrazmjera između broja potencijalnih posvojitelja i djece koju se može posvojiti. Pri tome ne mislim da bi se trebali izbaciti neki koraci u postupku zasnivanja posvojenja, niti da bi se bilo koja pretpostavka trebala prestat gledat, nego samo da se pažnja posveti tomu da kad se postupak započne, da se isti što prije i završi, kako zbog dobrobiti djeteta tako i zbog potencijalnih posvojitelja. Mislim da se krivnja ne bi trebala prebacivati s jedne strane na drugu, nego zajedničkim snagama pokušati poboljšati nedostatke. Isto tako bih kao problem navela to što u Hrvatskoj ne postoje specijalizirani obiteljski sudovi. Također, mišljenja sam da problem nastaje i zbog toga što većina potencijalnih posvojitelja želi što mlađu i zdraviju djecu, stavljajući tako ove na drugoj strani u nepovoljniji položaj, odnosno u skupinu teže posvojlive djece. Sve navedeno dovodi do sve većeg posvajanja djece iz drugih zemalja. Za mene je to žalosna činjenica dokle god u našoj zemlji imamo dovoljno djece koju je moguće posvojiti. Prema tome, smatram da se svaka strana u postupku zasnivanja posvojenja mora što više zalagati na sve moguće načine da isti što prije završi.

Literatura

1. Alinčić, M., Bakarić Abramović, A., Hrabar, D., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A. (2001). *Obiteljsko pravo*. Zagreb: Narodne novine.
2. Hrabar, D. (2008). Posvojenje na razmeđi interesa posvojitelja i posvojenika. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 58(5), 1107-1139.
3. Hrabar, D. (2019). *Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi*. Zagreb: Narodne novine.
4. Hrabar, D., Hlača, N., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I. (2021). *Obiteljsko pravo*. Zagreb: Narodne novine.
5. Jakovac-Lozić, D. (2000). *Posvojenje*. Split: Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu.
6. Janković, J. (1994). Obitelj – društvo – obitelj. *Revija za socijalnu politiku*, 1(3), 277-282.
7. Janković, J. (2004). *Pristupanje obitelji-sustavni pristup*. Zagreb: Alinea.
8. Jurić, I. i Blažeka Kokorić, S. (2019). Iskustva stručnjaka o posvojenju djece starije životne dobi. U S. Blažeka Kokorić (ur.), *Posvojenje – različite perspektive, isti cilj* (str. 62-97). Zagreb: Na drugi način.
9. *Konvencija o pravima djeteta*, Službeni list SFRJ, br. 15/90, Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 12/93, 20/97.
10. Lachner, V. (2013). Institut posvojenja prema Općem građanskom zakoniku na hrvatsko-slavonskom pravnom području. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 63(5-6), 1165-1186.
11. Obiteljski zakon. *Narodne novine*, br. 162/1998.
12. Obiteljski zakon. *Narodne novine*, br. 116/2003, 17/04, 136/04.
13. Obiteljski zakon. *Narodne novine*, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23.

14. *Opća deklaracija o pravima čovjeka* (1948). Pariz: Ujedinjeni narodi.
15. Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenju registra o posvojenjima. *Narodne novine*, br. 106/2014.
16. Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati organizacije civilnog društva za provođenje programa stručne pripreme za posvojitelje, obveznom sadržaju i načinu provedbe programa stručne pripreme potencijalnih posvojitelja te uvjetima stručne osposobljenosti radnika kao i načinu vođenja dokumentacije u vezi s provedbom stručne pripreme potencijalnih posvojitelja. *Narodne novine*, br. 106/2014.
17. Sladović Franz, B. (2019). Procjena i uparivanje posvojitelja i djeteta. U S. Blažeka Kokorić (ur.), *Posvojenje – različite perspektive, isti cilj* (str. 38-61). Zagreb: Na drugi način.
18. Šeparović, M. (2014). *Dobrobit djeteta i najbolji interes djeteta u sudskoj praksi*. Zagreb: Novi informator.
19. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu. *Narodne novine*, br. 102/2019.
20. Zakon o osobnom imenu. *Narodne novine*, br. 118/12, 70/17, 98/19.
21. Zurak, T. i Laklija, M. (2020). Proces pripreme djeteta za posvojenje iz perspektive stručnjaka. U S. Blažeka Kokorić (ur.), *Posvojenje – različite perspektive, isti cilj* (str. 7-37). Zagreb: Na drugi način.
22. Wagner Jakab, A. (2008). Obitelj - sustav dinamičnih odnosa u interakciji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44(2), 119-128.